

ЗМІСТ

ПРЕССЛУЖБА МОН УКРАЇНИ ІНФОРМУЄ	3
ЗАПРОШУЄМО ДО ДИСКУСІЇ	
Володимир Ільїн. Яка освіта потрібна завтра: досвід Ноя	7
Олександр Гладкий. Постсуспільство та розвиток міст.....	14
Петро Масляк. “Принцип Пітера” і криза сучасного світоустрою	23
СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА	
Сергій Чирчик. Системно-структурний підхід у професійній підготовці майбутніх дизайнерів	29
Оксана Возняк. Методологія навчання судді у процесі безперервного професійного розвитку.....	34
АНАЛІЗУЮТЬ НАУКОВЦІ	
Валерій Швець. Війна. Гніздо зозулі.....	45
Олена Гавриленко. Зміна клімату в українських містах: наслідки та шляхи протидії.....	51
Сергій Виткалов, Володимир Виткалов. Гуманітарні проблеми вищої освіти в умовах війни	71

УДК 336.144.2

**Сергій
Виткалов**

Професор кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, доктор культурології

**Володимир
Виткалов**

Завідувач кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, кандидат педагогічних наук, професор

ГУМАНІТАРНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ (на прикладі діяльності освітнього консорціуму)

Аналізується стан освіти в контексті військової агресії РФ. Акцентується увага на оптимальних варіантах розширення потенційних можливостей сприйняття фахового матеріалу здобувачами вищої освіти в умовах війни. Наголошується на ефективності специфічного консорціуму, створеного групою представників закладів вищої освіти, практичний формат якого, на думку авторів, надає нові можливості в урізноманітненні навчального процесу, підвищує інтерес молоді до здобуття нової інформації.

Ключові слова: вища школа, освітній консорціум, європейський досвід, креативній індустрії.

Політична напруга кінця лютого 2022 року могла віщувати що завгодно, але не такий сценарій розвитку подій. Тож напад РФ на Україну 24 лютого 2022 року повністю змінив формат політичної та соціальної карти не лише України, але й Західної Європи. Вплинув він на зміну певних стереотипів і в світовому співтоваристві. Неймовірним стало те, що на початку XXI ст. на цивілізаційній хвилі розвитку людства став можливим цей жах, що виходить за межі людської

логіки. Водночас цей напад засвідчив швидке “політичне дозрівання” чи прозріння народів та політичних лідерів багатьох країн; він довів, що жорстокий ворог в особі РФ не гребує жодними засобами у досягненні своїх абсурдних цілей і мирне населення для нього не є перепоною для масових убивств заради того, щоб його керівництво могло диктувати будь-якій країні, як вона має жити. І саме воно, це керівництво, вважає, що має формувати новий “світовий порядок”! Адже ні території, ні людності, ні матеріально-технічної бази для нормального розвитку сучасній Росії не бракувало.

Ця війна у такій її формі стала справжнім викликом для світового співтовариства незалежно від конфесійного, політичного чи будь-якого іншого виміру, а відтак засвідчила необхідність розробки спільних психологічних, військових та інших запобіжників, адже те, що чинить сьогодні Російська Федерація і як вона це мотивує, не піддається людській логіці. І в цьому чи не вперше переконалися народи Європи. Шкода лише, що вкотре — ціною України. Але будемо сподіватися, що таке прозріння змінить стан і напрям мислення людства, оскільки війна засвідчила неспроможність лише однієї країни протистояти агресору. Засвідчила вона і той факт, що європейське співтовариство так і не виробило дієвого засобу колективної безпеки і фактично не здатне протистояти ворогу.

Стимулював цей напад і інтелектуальний потенціал світу, вплинув на знаходження точок дотику між різними ментальностями, релігійними конфесіями, політичними чи ідеологічними уподобаннями й системами та безліччю іншого, що іманентно зберігається у світовій “культурній скарбниці” чи її пам’яті, адже такої протидії агресору годі було навіть передбачити. Став цей напад і важливою формою зміцнення патріотизму, оскільки українське населення ще ніколи не було таким згуртованим, мобільним та здатним до протидії. Утім, виявив він і “піню” суспільства, схильну до зради людських ідеалів, що знайшло вияв у мародерстві, появі численних ДРГ, сформованих із місцевого елемента, співпраці з окупантами тощо. Усе це вже на новому рівні й вимірі ставить питання про роль вітчизняної освіти, культурної діяльності, пошук інших її форм, здатність перетворитися із суто фахового чинника на важливий сегмент становлення громадянина, його здатності критично ставитися до дійсності, мати активну життєву позицію, брати на себе відповідальність за власну діяльність. Відтак новий вимір суспільного життя вимагає й пошуку відповідних форм діяльності вищої школи.

Виходячи з цієї тези, низка кафедр закладів вищої освіти (НПУ імені М.П. Драгоманова, НМАУ імені П. Чайковського, ХДАК, КНУКіМ, Маріупольський державний університет, НУ імені В. Даля та ін.) й кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету уклали упродовж ще 2021 року відповідні угоди про співпрацю, в рамках яких було здійснено чимало цікавих кроків, спрямованих на розширення освітнього простору, започатковано знаходження спільних точок дотику різних ЗВО у вирішенні освітніх проблем, зокрема підготовлено декілька колективних монографій, рецензовано низку праць монографічної літератури, навчальних посібників, хрес-

томатій, наукових збірників, а також освітньо-професійних програм різних кваліфікаційних рівнів. Розширено потенційні можливості кафедральних структур і за рахунок участі науково-педагогічних працівників у спеціалізованих учених радах та “одноразових” спеціалізованих радах за різними спеціальностями. Ефективною формою співпраці стала й участь членів цього консорціуму у проведенні акредитаційних експертиз шляхом обговорення науковою спільнотою освітньо-професійних програм, що також суттєво розширило потенційні можливості навчальних закладів, надало можливість враховувати чимало здобутків кожного з них у практиці освітньої діяльності. Педагоги кафедр також взяли участь у рецензуванні студентських наукових досліджень різних кваліфікаційних рівнів, розширивши уявлення про стан виконання кваліфікаційних робіт у різних ЗВО; брали участь у проведенні міжнародних науково-практичних конференцій у Маріуполі, Рівному, Києві, Полтаві, залучаючи до участі в них і здобувачів вищої освіти. Іншими словами, активізували власну академічну мобільність, розширюючи її межі. А проведення цих заходів у режимі он-лайн допомогло розширити як кількість самих заходів, так і якість їх проведення, мінімізуючи фінансові та організаційно-часові витрати.

Однією з ефективних форм активізації навчального процесу стала участь за ініціативи доктора філософських наук, професора, завідувачки кафедри філософії та культурної антропології НПУ імені М.П. Драгоманова Наталії Кочубей у розширенні можливостей ЗВО через проведення навчання за програмою “Соціальні та культурні аспекти Європейських Студій” (Jean Monnet Chair “Social and Cultural Aspects of EU Studies”, SCAES) — 620635-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-CHAIR, семестрове навчання, 34 год, курс “Європейські практики соціокультурної діяльності”, реалізація якого розпочалася 23 лютого 2022 року. До цього процесу були залучені не лише студенти денної форми навчання відповідної кафедри НПУ імені М.П. Драгоманова, а й окремі випускники-практики кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства РДГУ, які, працюючи на посадах керівників установ культури західного регіону України, дістали змогу розширити можливості вже здобутої професійної освіти, удосконалити власні компетенції за рахунок нової інформації про реалізацію креативних індустрій, заснованої на європейському досвіді. Цей оригінальний зразок неформальної освіти, спрямований на допомогу молодим фахівцям у розширенні можливостей здобуття нової інформації, покликаний змінювати параметри її подання, адже заняття проводить відомий педагог з іншим набором фахових компетенцій, досвіду, міжкультурних зв’язків, що також мало позитивний вплив на сприйняття лекційного матеріалу, його подальшої фахової обробки і формування на її підставі вже нових векторів подальших практичних дій.

Перервана військовими подіями лютого 2022 року, ця програма вже 30 березня 2022 року була відновлена фактично у тому ж складі й сприяє підвищенню кваліфікації і здобувачів вищої освіти, і випускників, адже військовий стан, що триває, суттєво обмежує доступ до професійної інформації, спричинюючи ще й значне психологічне навантаження на молоду людину. Слід зазначити, що професор Н. Кочубей переформатувала власний курс під реалії України, базуючи їх

на європейському досвіді подібного впровадження. Тому його практична спрямованість сприятиме широкому застосуванню у практиці повоєнної України, адже економічна проблематика після завершення війни стане чи не найактуальнішою, і її реалізація має відродити країну. Утім, на відміну від класичної економіки, коли конкуренція спрямовується не лише на покращення якості товару чи послуг, а й на усунення конкурента, креативні індустрії об'єднують інтелектуальні сили конкурентів і таким чином зміцнюють власний потенціал. У зв'язку з цим культура бачиться не лише як дотаційний сегмент, а й як сфера інвестування, формуючи відповідним чином і креативну економіку. Прикметно, що такі погляди організатора програми на роль креативної економіки в сучасному соціумі підтверджуються потужним волонтерським рухом в Україні, коли останній взяв на себе важливу функцію у забезпеченні воїнів усім необхідним і це швидко поширилося й на європейський простір, підтверджуючи думку про те, що війна як форма продовження політики іншими засобами нікому не потрібна, оскільки чим заможніше населення, тим менше воно схильне до активної протидії у форматі військового конфлікту. Та й у світового співтовариства накопичилося стільки проблем, які воно саме створило, що їх спільне розв'язання може стати об'єднавчим фактором подальшого мирного співіснування. А заплановані до реалізації професором Н. Кочубей практичні заняття дають суттєву підтримку всім учасникам цього процесу, оскільки обговорення актуальних проблем організації життєдіяльності населення, зосередженої на українському досвіді, побудованої саме на креативності, допоможе вивільнити потенційну енергію, збагачену якісною професійною інформацією. Цього можна у перспективі сподіватися й від усього населення країни, яке вже сьогодні демонструє небачені у недалекому минулому факти не лише героїзму, але й самопожертви, нових ініціатив, високу мотиваційну складову.

Корисною така форма проведення занять є й для студентів Рівненського державного гуманітарного університету, яких у рамках згаданої угоди частково залучено до слухання цього курсу, оскільки останні отримали можливість сприймати додаткову професійну інформацію "гостьового" професора, який має значний досвід спілкування зі студентською громадськістю, науковою спільнотою, а також має власну думку у вітчизняному науковому просторі.

Одним словом, пошук нових форм проведення занять у складних реаліях сьогодення розширює потенційні можливості фахової освіти, сприяє збагаченню її новими сегментами. Допомогає це й науково-педагогічним працівникам, адже останні також постійно збагачуються енергією тих, хто має хоча б незначний, але вже практичний досвід роботи за фахом. Іншими словами, лише спільний пошук нових засобів формування фахівців і надалі розширюватиме потенційні можливості сучасної вищої школи, переведе її у площину справді креативних освітніх індустрій. Надає він і відповідний профорієнтаційний аспект цій освіті, адже профорієнтаційна діяльність значно важливіша у процесі здобуття освіти, а не лише під час залучення молоді до вступу на ту чи іншу спеціальність чи освітньо-професійну програму.

Війна змушує по-новому поглянути і на студентське середовище, тобто майбутню країну, якому потрібно надати новий арсенал освітніх технологій, за допомогою якого вдасться швидко відновити країну, скинути тягар того негативу, що накопичувався десятиліттями, стимулювати їхню активність та формувати розуміння господаря країни, якому до всього є справа. А відтак і освіта має набути відповідної прагматичності, стати чинником відновлення країни, формувати історичну свідомість і пам'ятати ціну здобутої перемоги.

Особливо актуальним це стане найближчим часом, коли мережа регіональної вищої та й середньої освіти перетвориться на конгломерат із декількох ЗВО, розширившись за рахунок переміщених осіб як серед викладацького, так і студентського контингенту. Має переформатуватися і її діяльність загалом. Адже новий склад науково-педагогічних працівників та студентів — це не лише стимул для розширення педагогічних чи будь-яких інших методик впливу. Це й знаходження оперативних точок дотику серед інших ментальностей в умовах підвищеного емоційного стану, уміння уникати конфліктів, розуміти колег і ставати на їхнє місце. І метою освітнього процесу має стати не лише формування фахівців, професіоналів у конкретній сфері чи галузі, але й освічених особистостей, здатних продукувати нові знання та мати відповідний алгоритм дії для цього. Та й мовний сегмент також не втрачатиме актуальності, позаяк такої зливи нецензурної лексики, вилитої в соціальні мережі, не можна було й передбачити, адже українською можна передати найточніші почуття, і художня література країни це підтверджувала упродовж століть.

Поза сумнівом, світ продовжить власний відлік часу вже за новими параметрами — до і після війни. Але війна докорінно змінила ставлення до багатьох міжнародних структур, думка яких донедавна вважалася чи не найавторитетнішою. І цей час уже почав свій рух.

Хочеться вірити, що досвід, набутий такою ціною, приведе до формування інших координат світоустрою, в якому зброя стане непотрібним засобом вирішення будь-яких проблем, адже в його духовному арсеналі не бракує засобів для порозуміння.

Надійшла до редакції 01.04.2022

Serhii Vytkalov, Volodymyr Vytkalov. *Humanitarian Problems of Higher Education in the Conditions of War (on the Example of the Activities of the Educational Consortium)*

The state of education in the context of the military aggression of the Russian Federation is analyzed. Emphasis is placed on the optimal options for expanding the potential opportunities for the perception of professional material by students of higher education in the conditions of war. The effectiveness of a specific consortium created by a group of representatives of higher educational institutions is emphasized, the practical format of which provides new opportunities, according to the authors, to diversify the educational process, increases the interest of young people in acquiring new information.

Key words: *higher school, educational consortium, European experience, creative industry.*